

کمتر از ۱۰ درصد نیازها ایده گرفتند

«فرهختگان» عملکرد سامانه «نان» وزارت علوم در نخستین سال فعالیتش را بررسی کرد

آمارها چه می گویند؟

فقط ۵ درصد نیازهای استان تهران ایده گرفتند

ماهانه در این سامانه ۱۲۲ نیاز ثبت شده است. درخصوص آمار ایده‌ها باید گفت از اردیبهشت تا مردادماه سال پیش، ۳۸۲ ایده با به عبارت دیگر ۲۶ درصد ایده‌ها در این سامانه ثبت شده است. در پایان گزارش درخصوص نسبت بین نیازها و ایده‌ها نموداری ارائه کرده است. اگرچه این نمودار به وضوح تعداد دریافت پیشنهاد و ایده به نیازهای مطرح شده را بیان نکرده است اما از طریق آن می‌توان به نیازهای ایده‌دار هر استان رسید. از ۲۰۴ نیازی که در استان تهران ثبت شده فقط ۱۰۴ نیاز، ایده‌دار هستند. رتبه بعدی تعداد نیازها به

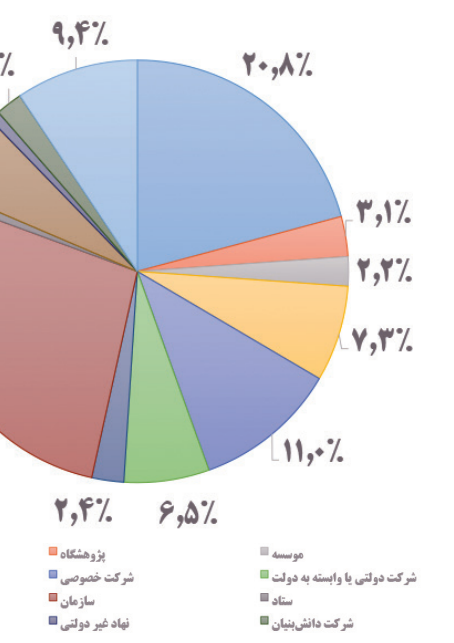
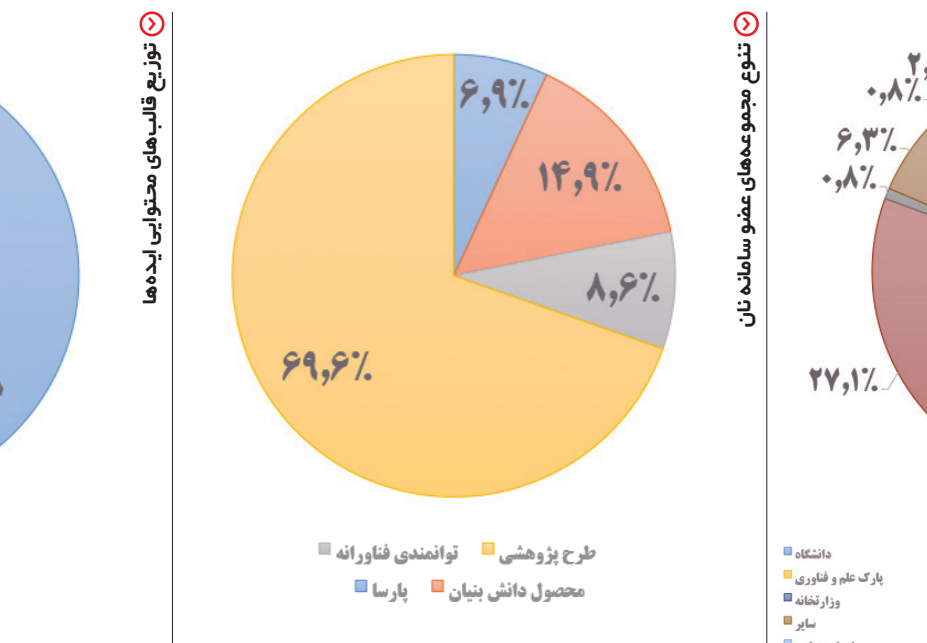
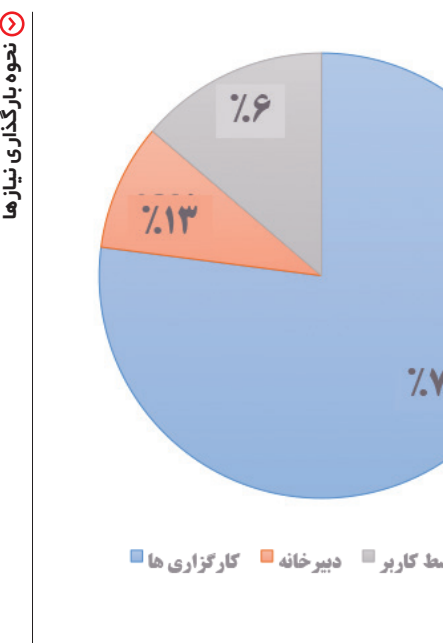
هزار و ۱۸۲ نیاز توسط کاربران ایجاد شده است. دستگاه‌های اجرایی که در این سامانه مشارکت می‌کنند شامل ۵۰۳ دستگاه می‌شوند. در این بین ۲۶ درصد دستگاه‌های اجرایی، سازمان‌های مختلف، ۲۰ درصد مربوط به دانشگاه‌ها و ۱۱ درصد مربوط به شرکت‌های خصوصی می‌شود. نهادهای غیردولتی و ستادها کمترین سهم را با ۰٫۷ درصد به خود اختصاص می‌دهند. آمارها نشان می‌دهد بیش از ۵۱ درصد از نیازها ثبت شده در سامانه در ۴ ماه نخست فعالیت آن ثبت شدند. در واقع به صورت میانگین بعد از مرداد ماه ۱۳۹۰،

آماری از عملکرد یک ساله سامانه نان در سایت این سامانه بازگاری شده است؛ طبق این آمار سامانه نان در یک سال ابتدایی عمر خود توانسته ۸ هزار و ۶۰۱ نیاز و هزار و ۳۴۷ ایده را جذب کند. از میان هزار و ۳۰۰ ایده، ۷۱ درصد ایده‌ها در قالب طرح‌های پژوهشی است و ۳۰ درصد باقی مانده در قالب توانمندی فناوریانه، محصول دانش بنیان و پارسا ارائه شده است. همچنین از بین ۸ هزار و ۶۰۱ هزار و ۶۰۱ نیاز توسط کارگزارانی چون توانیر، تکمارت، خدمات الکترونیک و ساجد و... پردازش شده است. ۷۲۹ نیاز توسط دبیرخانه و

فاطمه طاری بخش خبرنگار گروه دانشگاه

سامانه «نان» یا همان نظام ایده‌ها و نیازها، دهم اردیبهشت ماه ۱۴۰۱ با حضور وزیر علوم و جمعی از روسای دانشگاه‌ها در وزارت علوم رونمایی شد. سامانه‌ای که قرار است به عنوان یک پلتفرم جامع همه نیازهای دانشگاه‌ها و مراکز صنعتی و دیگر مخاطبان دانشگاه‌ها در حوزه پژوهش‌های کاربردی را پوشش دهد. حالا که نان یک سالگی خود را پشت سر گذاشته، بررسی عملکرد آن از چند جهت درخور توجه و اهمیت است. اول اینکه این سامانه به یکی از کارویژه‌های وزارت علوم تبدیل شد و در تمامی نشست‌ها و همایش‌های پژوهشی به عنوان عنصری کلیدی یاد می‌شود. نان البته پیش از رونمایی جای خود را در بند و تبصره‌های قانونی هم باز کرد. براساس تبصره ۹ ماده ۵، بودجه ۱۴۰۱ دستگاه‌های دولتی و خصوصی برای استفاده از یک درصد بودجه پژوهشی خود باید نیازهای خود را در این سامانه ثبت کنند. این روزها با انتشار نسخه رسمی لایحه برنامه هفتم توسعه مشخص شده برنامه‌ریزی و هدف‌گذاری برای نان با نگاه بلندمدت پیگیری می‌شود تا این سامانه به یکی از مهم‌ترین سامانه‌های پژوهشی کشور تبدیل شود. «فرهختگان» در این گزارش بررسی اجمالی بر آمارهای سامانه نان در طول یک سال و دو ماه فعالیتش خواهد داشت و پس از آن به بررسی نقاط ضعف و قوت سامانه نان با معاونان پژوهشی می‌پردازد.

استان خوزستان با ۷۷۷ نیازی می‌رسد که از این میزان تنها ۵۴ نیاز ایده‌دار است. از ۲۸۴ نیازی که در استان اصفهان ثبت شده، حدود ۵۱ ایده، ایده دارد. استان بعدی، استان فارس است که از ۲۸۲ نیاز ثبت شده کمتر از ۲۰ نیاز، ایده دارد. استان هرمزگان در رتبه پنجم میزان نیازها قرار می‌گیرد که از این میزان ۴۰ نیاز ایده‌دار است. به صورت کلی و طبق آمار منتشر شده در سامانه نان، باید گفت ۷۵۸ نیاز ایده‌دار در کل کشور وجود دارد. به عبارت دیگر کمتر از ۱۰ درصد نیازهایی که طی یک سال اخیر در سامانه نان ثبت شده، ایده‌دار شده‌اند.

گزارش‌ها از موسسه استنادی و پایش علم و فناوری جهان اسلام (ISC)

سپرست معاونت فناوری و نوآوری وزارت عتف: امیدواریم تعداد ایده‌ها به نیازها نزدیک‌تر شود

امید رضایی فر، سرپرست معاونت فناوری و نوآوری وزارت عتف در گفت‌وگو با «فرهختگان» درخصوص عدم همخوانی تعداد نیازها و ایده‌های سامانه نان بیان کرد:

«با توجه به رشدی که در ماه‌های گذشته در ثبت نیاز و ایده دیدیم، می‌توانیم کاملاً تشخیص دهیم که تقریباً با یک رشد صعودی مواجه هستیم. حدود ۹ هزار نیاز را از دستگاه‌های مختلف به صورت ثبت شده داریم و حدود ۳۰۰ هزار و ۳۰۰ ایده نیز در این سامانه داریم. اینکه می‌گویید ایده‌ها با نیازها تناسب ندارد به این دلیل است که شرط ثبت تمام ایده‌ها مبتنی بر یکی از نیازها است. می‌توان گفت از این ۹ هزار نیاز، هزار و ۳۰۰ ایده ثبت شده است و قاعدتاً اختلاف اینها در ایده‌هایی است که باید روی نیازها ثبت شود. عملاً این فضا به این صورت است که داریم فضای دانشگاهی و تحقیقاتی کشور را تشویق می‌کنیم که موضوعات تحقیقاتی خود را به این سمت بزنند. او با اشاره به اینکه هزار و ۳۰۰ طرح انطباق با نیازها داشته‌اند، عنوان کرد: «این عدد، عدد قابل قبولی است و امیدوار هستیم که این تناسب عددی به یکدیگر نزدیک شود. اینکه ایده‌ها متناسب با نیازها نیستند، تعبیر درستی نیست اما می‌توان گفت که ایده‌ها به اندازه نیازها نیستند. ما امیدواریم تعداد ایده‌ها به نیازها نزدیک‌تر شود. با توجه به میزان و حجم تحقیقاتی که ما در دانشگاه‌ها داریم و فرآیندی که به عنوان تشویق برای پایان‌نامه‌ها و مقاله‌ها و رساله‌ها گذاشتیم به نظر می‌رسد تا یک سال آینده و حتی کمتر، ما شاهد رشد ویژه و بیشتر ایده‌های مرتبط به نیازها باشیم.»

رضایی فر درخصوص طرح‌های تشویقی که تکمیل‌کننده عملکرد سامانه نان هستند افزود: «موضوع ثبت نیازها توسط دستگاه‌های اجرایی در قانون بودجه و در لایحه برنامه هفتم به صورت ویژه تأکید شده است. از سمت دیگر نیز موضوع مشوق‌های ثبت ایده و رساله و تحقیق روی نیازها نیز از سمت وزارت علوم به صورت کامل به دانشگاه‌ها ابلاغ شده و حتی طرح استادمحوری برای پژوهش دانشجویان دکتری نیز در این طرح انجام شده که تشویق ویژه برای هدایت تحقیقات دانشگاه‌ها به سمت کاربردی بودن و نیازمحور بودن است.»

دارد و برخی از آنها می‌ترسند که ایده‌شان تقلید شود یا دزدیده شود. در نتیجه نگرانی‌هایی از این دست نیز وجود دارد. ممکن است ایده‌ای که در این سامانه ثبت می‌شود، دزدیده شود. ممکن است برخی به نام خودشان آن را انجام دهند و به محقق و صاحب ایده نیز مراجعه نکنند. بنابراین من فکر می‌کنم به غیر از اطلاع‌رسانی و رفع نارسایی‌هایی که سیستم دارد باید مکانیسمی نیز برای حفاظت و امنیت مالکیت فکری برای افرادی که ایده خود را در این سامانه ثبت می‌کنند وجود داشته باشد.»

دانشگاه‌ها عمدتاً تقاضا محور هستند

حسین پور در ادامه با اشاره به اینکه دانشگاه‌ها عموماً تقاضا محور هستند، عنوان می‌کند: «بخش ایده‌ها هنوز بسیار در مقایسه با نیازها ناچیز است؛ چرا که دستگاه‌ها ملزم هستند تا نیازهای خود را وارد این سامانه کنند و پس از آن بودجه پژوهشی هزینه می‌شود. اما در ثبت ایده‌ها هیچ اجباری وجود ندارد و دستگاه‌ها نیز خودشان را ملزم نمی‌دانند که ایده‌ها را بررسی کنند و به همین دلیل کمتر به آن مراجعه می‌کنند. از سمت دیگر نیز دانشگاه‌ها عمدتاً تقاضا محور هستند و نشستند تا تقاضایی داشته باشند تا پس از آن ایده بدهند.»

محققان برای ثبت ایده انگیزه کمی دارند

یکی دیگر از چالش‌ها در حوزه ایده این است که افراد و محققان و پژوهشگرانی که می‌توانند ایده‌های کارآمدی بدهند بسیار کم هستند. معاون پژوهشی دانشگاه سمنان در ادامه با اشاره‌ای به آمار این سامانه بیان کرد: «برخی از این ۸ هزار و ۶۰۰ نیاز، بسیار خاص هستند. مثلاً در یک حوزه و صنعت خاص، زمانی که استاد وارد این موضوع می‌شود و حس می‌کند، بسیار موضوع خاصی باشد. مثلاً یکی از نیازها بسیار کلی و برخی دیگر بسیار جزئی هستند. احتمالاً تا چندسال آینده شتاب بیشتر شود. افرادی که ایده‌های خوب می‌دهند تعداد زیادی نیستند و نمی‌توان فکر کرد که افرادی که می‌توانند ایده‌های بسیار خاص بدهند تعداد زیادی باشند. تا به امروز ۱۳۰۰ ایده است و می‌تواند بیشتر شود. باید این موضوع آسیب‌شناسی شود اینکه چرا کمتر به نیازهای علوم پایه پرداخته می‌شود؟ با یک سال این سامانه را نمی‌توان ارزشیابی کرد. اینکه این سامانه برای اعضای هیات‌علمی کاربردی داشته است یا خیر بسیار جالب است.»

روزگار، معاون پژوهشی دانشگاه صنعتی شیراز در پایان بیان کرد: «برای ثبت نیازها در هر مجموعه‌ای کارشناسان فضای بسیار زیادی وجود دارد اما برای ثبت ایده‌ها تنها محققان هستند که باید ثبت کنند و با توجه به اینکه انگیزه کمی دارند و هر محقق هزاران وظیفه دارد، به سختی می‌تواند ایده را در سامانه ثبت کند.»

معاونان پژوهشی دانشگاه‌ها چه می‌گویند؟ موازی‌کاری با طعم نان!

می‌گوید: «در حال حاضر برای اینکه بتوان قراردادی با صنعت منعقد کرد، ایده را از طریق دیگری به گوش صنایع می‌رسانیم؛ چرا که این سامانه جان‌فخته است و زمانی که ایده دارند ترجیح می‌دهند به صورت مستقیم به صنعت بروند و قرار داد منعقد کنند. فعلاً نگاه به سامانه نان به این صورت نیست که موجب عقد قرارداد شود و اعتمادی به این سامانه نیست. تا جایی که من اطلاع دارم به ازای هر ۳ عضو هیات‌علمی یک قرارداد داریم. سرانه ارتباط با صنعت ما حدود ۰٫۳ است.»

سامانه «نان» نیازهای واقعی صنایع نیست

معاون پژوهشی دانشگاه شیراز در این باره سخن جالبی به میان می‌آورد. او با اشاره به اینکه نیازهای ثبت شده در سامانه نان نیازهای واقعی صنایع نیست، اضافه می‌کند: «واقعیت این است که شاید این نیازها نیازهای واقعی صنایع نباشند. صنایع همیشه اولویت‌های پژوهشی داشتند که آماده بوده و در هر صنعت واحد پژوهش وظیفه داشته است که کار را انجام دهد و به عنوان وظیفه کارشناسان صنایع محسوب می‌شد که نیازهایی که داشتند را ثبت می‌کردند که بسیاری از آنها واقعی نبود. و زمانی که شما می‌خواهید این نیازها را پیگیری کنید و در نهایت آن را به قرارداد برسانید می‌بینید که بسیاری از آنها از رده خارج شده است و اولویت فعلی صنایع نیست. اما زمانی که می‌خواهیم ایده را ثبت کنیم، ایده دیگر نمی‌تواند فیک و ساختگی باشد و باید دقیقاً بگوید و واقعی‌تر از نیاز است. به نظر من روی ایده‌ها بیشتر از نیازها می‌توان حساب کرد.»

شاید این موضوع به خوبی بتواند، آمارهای ثبت نیاز سامانه نان در ۴ ماهه نخست راه‌اندازی را توضیح دهد؛ چرا که اگر فرض را بر این بگذاریم که برخی از نیازها، نیازهای قبلی صنایع و سازمان‌ها و ارگان‌ها بوده است، در نتیجه می‌توان حدس زد که ثبت ۴ هزار ایده در ۴ ماهه نخست سال و ۴ برابر میانگین ثبت ایده، دور از ذهن نیست.

چالش‌های ثبت ایده در سامانه «نان»

نکته پایانی که در این گزارش به آن می‌پردازیم، موضوع ایده‌ها و ثبت آن در سامانه نان است. یکی از چالش‌های محققان و پژوهشگران که کمتر کسی به آن می‌پردازد این است که مالکیت فکری ایده‌ها در این سامانه چطور فراهم می‌شود درحالی که دسترسی به این ایده‌ها بسیار راحت است و در دسترس عموم قرار دارد. حسین پور با اشاره به اینکه هنوز کنشگر فعالی از سوی دانشگاه‌ها برای ثبت ایده‌ها جدی نیست، بیان می‌کند: «البته این موضوع نیز دلایلی

که شما وارد سامانه ساعت می‌شوید دیگر نیازی به ورود به بقیه سامانه‌ها ندارید و باید این سامانه‌ها یکپارچه شوند.»

سامانه تا به بلوغ رسیدن فاصله زیادی دارد

سیدجعفر روزگار، معاون پژوهشی دانشگاه شیراز نیز در ادامه با اشاره به اینکه سامانه نان فعلاً به تازگی متولد شده است، می‌گوید: «این سامانه با به بلوغ رسیدن فاصله بسیار زیادی دارد. در واقع با ایده‌ها و طراحی اصلی خود فاصله بسیاری دارد. شاید با گذشت زمان که هم دیتابیس سامانه تکمیل می‌شود و هم افراد چه در حوزه ثبت نیازها و ایده‌های خود عملاً به این بلوغ برسند که حتماً باید از این مسیر حرکت کنند و مسیرهای موازی را کنار بگذارند، شاهد دستاوردهای خوبی باشیم. ما در حال حاضر چندین مسیر دیگر داریم که دقیقاً موازی با سامانه نان در حال حرکتند. اگر این سامانه در افق درازمدت خود به اهدافی که می‌خواهد برسد، شاید بتوان گفت که عملکرد خوبی داشته است. اما در حال حاضر با ایده‌ها فاصله بسیاری دارد و باید گام به گام به هدف نهایی برسیم.»

«نان» جای خود را

در سفره صنعت و دانشگاه باز نکرد یکی دیگر از نقدهایی که می‌توان به سامانه نان وارد کرد این است که این سامانه علی‌رغم تمام ضمانت‌های اجرایی که در سند توسعه و بودجه برای آن در نظر گرفته شده است، همچنان آن طور که باید نتوانسته است جای خود را در جامعه هدف خود باز کند. این موضوع از جمله موضوعاتی است که معاونان پژوهشی دانشگاه‌ها نیز به آن اشاره کردند. معاون پژوهشی دانشگاه علامه طباطبایی درخصوص سامانه نان و معضلات آن بیان کرد: «ابتدا باید چند نکته را بگویم که سامانه نان هنوز در دانشگاه‌ها و صنعت جا نیفتاده است و شناخته شده نیست، یعنی برخی از اعضای هیات‌علمی‌ها و افرادی که باید با آن کار کنند، هنوز هیچ کدام نمی‌دانند که کارکرد این سامانه چیست. پس بخشی عدم اطلاع‌رسانی و شناخت کارکردهای سامانه نان است. نکته دیگر در واقع تعدد سامانه‌هایی است که طرح‌های پژوهشی را مدیریت می‌کنند. «احسانی، معاون پژوهشی دانشگاه سمنان با توجه به نزدیکی این دانشگاه با شهرک‌های صنعتی بر این موضوع صحنه می‌گذارد و می‌گوید: «یکی از موضوعات دیگر این است که بسیاری از قراردادهای ما استانی است و مستقیماً طرح‌های ما می‌گیریم. در واقع اعضای هیات‌علمی با توجه به ارتباطات خود با صنایع ارتباط می‌گیرند و به صورت مستقیم برای نیاز صنایع ایده طراحی می‌کنند.» روزگار نیز در صحبت‌های خود به این موضوع اشاره می‌کند و

یکی از نکات همیشگی که درخصوص سامانه نان وجود دارد و در این حوزه انتقادات بسیاری به آن صورت گرفته است، موازی بودن حوزه کاری سامانه نان با سامانه‌های دیگر وزارت علوم و دیگر ارگان‌ها است. یکی از شناخته‌ترین سامانه‌های وزارت علوم، سامانه ساتع است. بسیاری از معاونان پژوهشی معتقد هستند که سامانه نان با این سامانه در یک راستا حرکت می‌کند. داود حسین پور، معاون پژوهشی دانشگاه علامه طباطبایی درباره این موضوع می‌گوید: «سامانه ساتع، سامانه ساجد و... در این دسته قرار می‌گیرند. به این دلیل که ما قبلاً با این سامانه‌ها کار می‌کردیم، طرح‌های پژوهشی وزارتخانه در این سامانه‌ها ثبت می‌شد. غیر از این اگر به خود سامانه نان بازگردیم باید بگویم که این سامانه، یک ظرفیت مازاد ایجاد کرده که در حوزه نیازها و ایده‌ها است. سامانه ساتع فقط روی نیازها متمرکز بود و دستگاه‌ها طرح‌های پژوهشی خود را در این سامانه‌ها ثبت می‌کردند و اسامی انتخاب می‌کردند و بودجه به وزارت علوم می‌رسید و از آنجا وارد دانشگاه‌ها می‌شد. «همچنین محمدحسین احسانی، معاون پژوهشی دانشگاه سمنان با اشاره به اینکه پیش از سامانه نان نیز سامانه‌های دیگری در این حوزه وجود داشت؛ بیان می‌کند: «برای مثال سامانه ساتع، که بسیاری از همکاران هیات‌علمی ما در این سامانه ثبت نام می‌کردند، نهایتاً یک سری از نیازها را بررسی می‌کرد. دقیقاً مانند این مدل در این سامانه وجود داشت و نیازهای خود را در این سامانه می‌دیدند. تعداد چنین سامانه‌هایی بسیار زیاد است و در دانشگاه‌های علوم پزشکی نیز وجود دارد. همکاران و اعضای هیات‌علمی چندین سال است که با این مدل کار می‌کنند. سامانه نان سامانه نسبتاً خوبی است که روزبه‌روز بهتر می‌شود. مثلاً در بحث استادمحوری کاربردی دارد و اعضای هیات‌علمی را بدون اینکه وارد فضای کنکور و سازمان سنجش شوند، به دانشگاه می‌رساند. به هر حال سامانه‌ای است که می‌تواند به این موضوع کمک کند.»

سامانه‌ها باید یکپارچه شوند

البته یکی از موضوعاتی که درباره سامانه نان وجود دارد این است که این سامانه اغلب نیازهای خود را از سامانه‌های دیگر مانند سامانه ساتع می‌گیرد. معاون پژوهشی دانشگاه سمنان درباره این موضوع عنوان می‌کند: «ما حدود ۱۵ الی ۲۰ طرح کارفرمایی گرفته‌ایم که از سامانه ساتع است. البته این سامانه در حال حاضر جزء سامانه نان محسوب می‌شود. امسال برای استادمحوری در سامانه نان حدود ۱۵ نفر از همکاران شرکت کردند. تعداد قراردادهای ارتباط با جامعه و صنعت در سال ۱۴۰۱، ۸۱ طرح است که امسال تا ۱۴۳ طرح رسیده است. ما در این حوزه رشد کردیم و در تعداد قراردادهای در حال اجرا به رتبه ۱۵ کشوری رسیدیم. از این ۱۲۳ طرح، عمده آنها را از سامانه ساتع گرفتیم. در واقع زمانی